

A Miniszterelnökség, Vidékfejlesztési Minisztérium és a Nemzetgazdasági Minisztérium részéről 2013. november 25-én tartott értekezleten a faültetvények témájában tett hozzászólásomat az alábbiakban kívánom részletesebben kifejteni.

Öröndetesen nagyobb szerepet kap az EMVA-ben az erdőgazdálkodás, a fanyersanyag termelés mint a multifunkcionális mezőgazdaság, alternatív földhasználat, megújuló energiatermelés, munkahelyteremtés stb. lehetőségei. A Vidékfejlesztési Program prioritásainál 2.1. A gazdaságok életképességének és versenyképességének fokozása ... célok elérése elsősorban a racionális földhasználat, a földhasználati rendszer módosításával érhető el. Az elmúlt rendszer agrártermelése a KGST keretében a gabona-, hús exportra és az energiahordozók (kőolaj, gáz) bartellszerű importjára alapult. Gazdaságossági kérdések fel sem merültek. A rendszerváltással azonban megváltozott politikai, piaci, társadalmi, tulajdonosi viszonyok, a korábbi földhasználat módosítását követelték. Ezt a hazai agroökopotenciálra alapozott számos tanulmány és elemzés igazolta. Többek között a modern magyar mezőgazdaság megteremtőinek kiemelkedő személyisége Izinger Pál 1991-ben készített előterjesztést: "Javaslat a szántóföldi fatermelés koncepciójának kialakítására" címmel.

Jelenleg is szántóként művelünk

- 300.000 ha 17 % feletti lejtős és erodált
- 150.000 ha szántó szőlő és gyümölcsös
- 3-400.000 ha alacsony termőképességű homok- vagy belvízveszélyes termőföldet

A 4,3 millió ha szántó művelése a KGST öröksége.

Az Agrárgazdasági Kutató Intézet tesztüzemi vizsgálatai szerint Nógrád, Heves megye, Észak-Borsodban és a Dunántúl dombvidékein a növénytermelés hozamai az országos átlagnak csak 50-60%-át érik el, többségében a támogatás mellett is veszteséges a termelés. A vetetlen terület egyes megyékben eléri a 9-12%-ot. Ez magyarázza az 1 hektár mezőgazdasági terület rendkívül alacsony hozzájárulást a GDP-hez.

A rendszerváltást követően mint a legolcsóbb szerkezetváltási lehetőség az erdőtelepítés szerepelt. Kormányok és az anyagi lehetőségektől függően – esetenként hektikus változásokkal – 3-18 ezer ha/év erdőtelepítés létesült. A telepítések visszaesését az EU-s belépéssel megjelenő földalapú támogatások idézték elő. Egyrészt nincs anyagi ösztönzés a művelési ág váltásra, másrészt a mezőgazda érthetően idegenkedik a bonyolult és szigorú erdőtörvény előírásaitól. A jelenlegitől eltérő ösztönzési módszerek igénye merül fel. Ezt szolgálhatná a faültetvények létesítése, ahol a telepítések mezőgazdasági művelési ágban maradnak és a fás szárú energetikai ültetvényekhez hasonló pénzügyi támogatásban is részesülnek.

A faültetvény gyorsan növekvő fajok (nyár, fűz, akác, fenyő, eukaliptusz) fajok minősített fajtáiból geometriai térbeli rendben létesített és agrotechnikai eljárásokkal kezelt növényállomány. Termelési cél a minőségi hengeresfa vagy a faapríték. Ez az eljárás rövid idő alatt azonos minőségű faanyag elérését teszi lehetővé. A modern biológia felhasználásával

egyres iparágak céljaira előállított fajták (klónok) Amerikából, Ausztráliából fokozatosan terjedtek el az egész világon, így Európa mediterrán országaiban is. Ma a világ faültetésének közel kétharmadát az összes erdőterület 6-7%-át kitevő ilyen ültetvények szolgáltatják. A faültetvények gyors elterjedését nagyban előmozdították az erdők szolgáltatási iránt megváltozott társadalmi igények, melyek döntően annak védelmi, jóléti, szociális funkcióira irányultak. Ebből kifolyólag a fatermelés háttérbe szorult.

Hazánk erdőterületének 36%-a, az EU átlagnál jóval magasabb aránya különböző védelmi célokat szolgál, mint nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, Natura 2000 területek. Ezáltal csökkennek a fakitermelési lehetőségek. Többletfelhasználás, feldolgozás, export csak az új telepítések útján várható. Ugyanakkor a világ és az EU fafogyasztása drámaian növekszik. A népesség növekedésén túlmenően ezt a fa energetikai felhasználása (tűzifa, apríték, pellet) idézte elő. Németországban a pellet tüzelés 10 év alatt a húszszorosára emelkedett. USA déli államában két pelletáló üzem létesült, amelyek évi 1-1 millió tonna pelletet szállítanak Európába.

A hagyományos felhasználó iparágak mellett a vegyipar is növekvő igényeket támaszt a facellulóz iránt. Különböző kémiai folyamatok útján nyert második generációs termékek a textil-, műanyagipar és a bioüzemanyag előállításban fokozódó szerepet kapnak. A skandináv országok fakitermelése a növekvő faigény miatt már gallyfát és a tuskót is felhasználja, a tartamos gazdálkodás érdekében az erdők műtrágyázására kényszerülnek. Az előzőekből látható a fa-nyersanyag napjainkban egyre fokozódó stratégiai árunak tekinthető.

Hazánk klímája és talajaink termékenysége kedvező a kemény- és a lágylombos fafajok számára, az európai átlagnál nagyobb fatermés elérését teszi lehetővé. Különösen kedvező ez az akác és a nyár számára. A faültetvényeknél ez a két faj, kisebb mértékben a fűz kerül számításba. A kivonásra váró földek 10-15%-a várhatóan alkalmas a nemesnyárok, 30-35% pedig az akác számára. Természetesen a többi terület (50-60%) erdősítése is kívánatos a termőhelynek megfelelő fafajokkal. A nemesnyárok ültetvény-szerű termesztésére már több évtizedes gyakorlattal rendelkezünk. Nem vonatkozik ez az akácra, amit a környezetvédők, mint idegenhonos fafajt visszaszorítandónak tekintenek, és ez a támogatásokban is megjelenik. Az akác a szerényebb talajigénye és szárazságtűrése miatt a kivonásra váró földek 30-35%-án ültetvény-szerűen is telepíthető. Így a humuszos homok- és barna erdőtalaj változatok legalább 1%-os humusztartalom és közép mély termőréteg esetén (8-14 AK/ha) ígérnek jó növedéket. Az ennél kisebb AK értékű földek is jó növedéket adnak eltemetett humusz szint vagy kovarvány rétegek stb. esetén.

Az akác faanyag iránti kereslet részben a trópusifa import visszaesésénél jelentkezett, de a minőségi fűrész rönköt a modern faipar technológiai eljárásaival az épületasztalos- és a bútorigar is felhasználja. Az ilyen minőségű fa azonban nagyobb arányban csak a faültetvényekből nyerhető. Az alacsonyabb minőségű faanyag szőlő-, gyümölcs-támrendszerek, lavina, partvédelem és rekreációs berendezések céljaira szolgál. A tűzifa apríték, pellet kereslet pedig a hőtermelés kedvező fajlagos költségei miatt rohamosan növekszik. A felsorolt termékek jelentős mértékben exportra kerülnek. Az MTA Közgazdaságtudományi Intézet közlése szerint kedvező cserearánytal és komparatív előnnyel bírnak. A fa- és fatermék export folyamatosan elérte az élelmiszerexport 10-12%-át, a gazdasági válságban csökkent 8,7%-ra.

A faültetvények hozama és rentabilitása

A faültetvények hozamaira vonatkozóan az eddigi tapasztalatok alapján az alábbiak állnak rendelkezésre:

Várható hozamok, növedék:			
	fafaj	termelési ciklus (év)	átlag növedék (m ³ /ha/év)
hengeresfa	nemes nyár	12-20	16-30
	akác	25-30	12-20
absz. szárazanyag (t/ha/év)			
apríték (minirotáció)	nemes nyár	3-5	9-15
	akác	3-6	8-14

Fontos szempont a talajminőség, klíma, technológia, ennek függvényében a hozamok széles határok között mozognak. Ugyancsak jelentős eltérést adnak a telepítésnél használt fajták. A hazai kutatás és szelekciós munka mindkét fajtánál magas biológiai értékű fajtákat állított elő, melyek messze túllépik a kommersz anyag hozamait. Az akácnál megoldott a mikroszaporítási gyakorlat. Az akác-ellenesség azonban meggátolja ennek elterjedését, annak ellenére, hogy nemcsak Európából, hanem távoli világrészekből (Kína, Korea, Chile) ez irányban nagy az érdeklődés. A tápanyagpótlás tekintetében a telepítésre kerülő talajok általában szerves anyagban (humusz) szegények. Ezért ennek a növelése a kívánatos. Ismerve a szerves trágya-ellátás szűkös helyzetét, ezért az olcsóbb megoldások mint komposzt, szalma, hígtrágya, zöldtrágyázás javasolhatók. Természetesen jobb talajadottságoknál a szokásos műtrágya adagolás eredményt növelő.

A telepítések rentabilitására vonatkozóan kevés adattal rendelkezünk. Az Erdészeti Tudományos Intézet 2007-ben végzett számításai az akác biomassa termelés jövedelmezőségére vonatkozóan jó talajadottságoknál a belső kamatlábat 8,4%-ban, a közepes adottságoknál pedig 4,9%-ban közölte. Külföldi agrár szaklapok a fás biomassa termelés fedezeti hozzájárulását a legjövedelmezőbb őszi búzáéval azonos szinten közlik. A szerző saját vizsgálatai egy 21 éves ültetvény 25 éves kitermelési korra vonatkozó számításai 4,9%-os belső kamatlábat mutatnak. Jövedelem jelenértékben 24.860 Ft/ha/év. A biomassa ültetvényekhez nyújtott egyszeri (ismereteim szerint 160.000 Ft/ha) támogatás és a 68.000 Ft/ha földalapú támogatás a jövedelmezőséget lényegesen megemeli.

A közöltek egyértelműen igazolják, hogy az alacsony hozamú szántók faültetvényekkel történő hasznosítása az ágazat versenyképességének és a területi hatékonyság növelését szolgálja. Ezáltal többszáz ezer hektár termőföld árutermelő szerepet kap és részt vesz a nemzeti jövedelem termelésben. Csökken a vetetlen terület, biztonságosabbá válik a termelés, javul az átlagos hozamszint. A távolabb eső, gépekkel nehezen megközelíthető földek kiesése üzemszervezési előnyökkel jár. A mezőgazdasági és az erdészeti munkacsúcsok időbeni eltolódása a munkaerő kedvező kihasználását segíti elő.

Az állományok korosbodásával tágabb fafeldolgozási lehetőségek nyílnak, magasabb hozzáadott értékkel bíró termékek kerülnek a világcipacra.

Az ültetvénytelepítések magas élők munkai igényekkel járnak, csemetetermelés, fiatalosok ápolása, nyesése stb. Itt az alulképzett munkaerő, fiatalok és családtagok is foglalkoztathatók. Közmunka helyett termelő munkát végezhetnének. A telepítési lehetőségek éppen a legnagyobb munkanélküliségi régiókban vannak.

Környezeti és természetvédelmi szempontok

Kíméletes földhasználat, alacsony földbolygatás, vegyszermentes termelés, elmarad a hektáronként 60-70 liter gázolaj légszennyezése.

- A képződő páratartalom kedvezően hat a hidrológiai viszonyokra, javul a talaj vízmegtartása.
- Szél, vízerózió ellen védelmet nyújt.
- Nagyobb zöldfelületek megjelenése C lekötéssel és O kibocsájtással a környezeti klímát javítja.
- A telepítések megváltoztatják a vidék egyhangúságát, kedvező tájkép alakul ki.
- Az apróvad számára védelem és búvóhely.

A javasolt koncepció elfogadása a szakma, politika és a társadalom részéről az erdőgazdálkodás és a fatermelés fogalomkörének átértékelését igényli. A környezet- és természetvédők részéről a közjavak esetenként agresszív védelme számos reális gazdasági célt és érdeket gátol meg. A klímaváltozásra, az elszárazodásra való tekintettel az akác-ellenességet mielőbb kívánatos megszüntetni.

A faültetvény fogalma és szerepe még a szakmán belül is alig ismert. Szükséges ezért agrár- és erdészeti közös kutatások, kísérletek indítása, pilot-projektek létesítése. Mindezek ismertetésével érhető el a lokális kisteljesítményű hőközpontok ellátása és elterjedése. A hazai erdészeti kutatás már említett eredményei nemzetközi szinten is megjelentek, hazánk a Nemzetközi Nyárfa Bizottságban évtizedek óta szerepelt, illetve a munkájában részt vett. 1996-ban Budapesten tartotta négy évenként esedékes ülését. A rendszerváltással ez a kapcsolat megszűnt, beszűkültek azok a lehetőségek, melyek a nemzetközi fejlődés és irányzatok ismereteire lehetőséget nyújtanak. Háttérbe szorult az ágazatnak a minisztériumi szintű súlya, létszáma. A koncepció megvalósításához kívánatos egy államtitkár-helyettesi vezető működése.

A Nemzeti Erdőprogram és a Távlati Vidékfejlesztési Program az ország erdőszűrségét 2050-re 27%-ra irányozza elő. A jelenlegi állapot alapján ez évi 17.500 ha erdőtelepítést és fásítást igényel. Ehhez a hatalmas feladathoz kíván a tanulmány szakismereteimmel hozzájárulni.

Budapest, 2013. december 12.

Dr. Erdős László

Kaán Károly díjas ny. erdőmérnök
a FAGOSZ örökös tiszteletbeli tagja és a MEGOSZ tagja
E-mail: mosanszky@t-online.hu

Fotók:

1. 22 éves akác ültetvény. Mikebuda 40V (a szerző tulajdona)
Tervezett kitermelés 25 éves korban.
Nettó értékesíthető fakészlet 230 m³/ha.

2. Gépi talajápolás, gyomkonkurencia mérséklése

3. Termelési cél: méretes, minőségi fűrészrönk,
A képen 5 db köböz 1 m³-t, ára 175 EUR/m³

4. Vastag oszlop kérgezve, hegyezve, ára 150 EUR/m³

5. Fűrészelt szőlőkaró, ára 240 EUR/m³

6. Szélezett fűrészáru, ára 540 EUR/m³

7. GyK-fajta akác biomassza ültetvény II. rotáció, 2 éves növedéssel, SEFAG Zrt. Nagykorpád

8. Egy tuskó sarjhajtásai

9. Tüzelési faapríték 30 % nedvesség, ára (ÁFA nélkül) 20.500 Ft/t, Egererdő Zrt.

